

ДЯКОВИЧ М. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ Й ЗАХИСТУ НОТАРІУСОМ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

У статті досліджуються проблеми здійснення охорони й захисту майнових прав та інтересів дитини нотаріусом. Обґрунтовується можливість здійснення захисту не тільки державними органами, а й недержавними, органами місцевого самоврядування, органами нотаріату тощо. Автор, досліджуючи питання захисту прав та інтересів дитини в майнових правовідносинах, особливу увагу приділяє аналізу термінів «управління майном дитини» та «розпорядження майном дитини» як елементами терміна «управління».

Ключові слова: охорона й захист, майнові права та інтереси дитини, нотаріус, органи нотаріату, управління майном дитини, розпорядження майном дитини, норми сімейного права, законні представники, малолітня й неповнолітня дитина, аліментний договір.

В статье исследуются проблемы совершения охраны и защиты имущественных прав и интересов ребёнка нотариусом. Обоснована возможность совершения защиты не только государственными органами, но и органами местного самоуправления, органами нотариата и др. Автор, исследуя вопросы защиты прав и интересов ребёнка в имущественных правоотношениях, особое внимание уделяет анализу терминов «управление имуществом ребёнка» и «распоряжение имуществом ребёнка» как элементами термина «управление».

Ключевые слова: охрана и защита, имущественные права и интересы ребёнка, нотариус, органы нотариата, управление имуществом ребёнка, распоряжение имуществом ребёнка, нормы семейного права, законные представители, малолетний и несовершеннолетний ребёнок, алиментный договор.

The article represents issues concerning realization of protection and defence of property rights and interests of child by notary. Possibility of defence realization not only by state bodies, but also non state institutes, by bodies of local self-government, notaries etc. is substantiated. Author in the aspect of issues of rights and interests of child defence in property relations, pays special attention to analysis of such notions as “child’s estate administration” and “child’s property disposition” as element of notion “administration”.

Key words: protection and defence, property rights and interests of child, notary, child’s estate administration, child’s property disposition, rule of family law, legal representatives, juvenile and minor, alimentary agreement.

Вступ. Охорона насамперед спрямована на запобігання, профілактику правопорушень, передбачаючи можливий гарантований захист у випадку необхідності; по-друге, характеризує весь набір юридичних інструментів, які покликані не допустити появи перешкод на шляху реалізації суб’єктом своїх прав та інтересів; по-третє, пов’язана зі створенням і використанням різних юридичних засобів для забезпечення безперешкодної реалізації правомочностей, які становлять зміст суб’єктивних прав і законних інтересів.

Слід відзначити, що нотаріат належить до тих правових інструментів, які своїм безпосереднім завданням мають передусім охорону прав та інтересів осіб як елемент запобіжного правового механізму.

Дослідженню питань, які стосуються захисту прав та інтересів дитини в майнових правовідносинах, приділяється особлива увага. «Майнові права дитини належать до категорії малодосліджених і неоднозначних понять у юридичній науці», – стверджує Л.І. Носенко [1, с. 35].

Сімейний кодекс України (далі – СК України), на відміну від законодавства, яке діяло до його прийняття, уперше виокремив права дітей на майно. Діти нарівні з іншими суб'єктами можуть бути суб'єктами речових прав: права власності, постійного користування житловим приміщенням або спадкування земельної ділянки, сервітуту. Крім того, діти мають права вимоги, які випливають із зобов'язальних правовідносин, а також можуть бути власниками виключних прав.

На відміну від СК України, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) взагалі не розрізняє суб'єктів права власності за віковою категорією, а навпаки, у ч. 3 ст. 319 ЦК України зазначається, що всім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. Зрозуміло, що реалізація правоздатності, набуття конкретних суб'єктивних прав малолітніми й неповнолітніми, коли відсутня дієздатність або наявна часткова дієздатність, є можливими за допомогою дій законних представників.

Як зазначала І.В. Жилінкова, право батьків щодо управління майном дітей полягає в можливості вчинення комплексу юридичних і фактичних дій, спрямованих на реалізацію майнових прав дитини з питань володіння, користування та розпорядження належним їй майном, що здійснюються виключно в інтересах дитини [2, с. 273].

Законні представники, відповідно до ст. 242 ЦК України, – це батьки, усиновлювачі, піклувальники. Як цивільне, так і сімейне законодавство не дає чіткого переліку осіб, які можуть бути законними представниками, зазначаючи, що ними можуть бути також інші особи, установлені законом.

Визнання батьків законними представниками своїх дітей у цивілістичних колах викликає дискусію. Так, Н.М. Єршова наголошує, що батьки, усиновлювачі й піклувальники не виступають як законні представники неповнолітніх при вчиненні ними правочинів, так як останні укладаються самими неповнолітніми, хоча й за згоди батьків, усиновлювачів і піклувальників. Проте й вони є представниками неповнолітніх у широкому сенсі, тобто виступають на захист прав та інтересів неповнолітніх у всіх установах, у тому числі й судових, а також під час укладення майнових договорів [3, с. 10].

Я.Р. Веберс відзначає, що в радянській цивілістичній літературі склалася майже єдина точка зору, що батьки, піклувальники неповнолітніх у віці від 15 до 18 років не є їх законними представниками у сфері цивільного права. Відмовляючись визнавати піклувальників і, відповідно, батьків законними представниками, водночас теорія цивільного права не дає їм іншої кваліфікації [4].

Аналіз законодавства надає нам можливості до таких осіб зарахувати опікунів (піклувальників), прийомних батьків, органи опіки й піклування, установи, на яких законом покладається обов'язок щодо охорони прав дітей. Зрозуміло, що ці особи можуть представляти інтереси та реалізовувати права особи, однак не кожної, а лише дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Зв'язок дітей із батьками визначається кровними зв'язками, усиновителів і дітей – рішенням суду про усиовлення, а опікунів (піклувальників) і дітей – адміністративним актом, прийомних батьків і дітей – договором про передачу дитини в прийомну сім'ю.

Відповідно, можна зробити висновок, що, залежно від виду зв'язків між законними представниками й дітьми, обсяг їх прав не збігається, а також ступінь реалізації прав дитини, яка має батьків і осіб, котрі їх замінюють, відрізняється.

Аналіз сімейного та цивільного законодавства дає підстави виокремити дві категорії дітей:

- 1) діти, які виховуються в сім'ях біологічних батьків;
- 2) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які виховуються в сім'ях усиновителів, опікунів (піклувальників), прийомних батьків, в установах для дітей.

Права батьків є набагато об'ємніші, ніж права осіб, які їх замінюють. Межі участі батьків та осіб, які їх замінюють, збігаються й визначаються передусім інтересами дитини. Інтерес дитини визначається умовами, необхідними для її належного виховання, утримання й розвитку, підготовки до самостійного життя.

Права батьків та осіб, які їх замінюють (усиновлювачів), є набагато ширші за права представників, які призначені для представництва дітей у випадку розбіжностей між інтересами дітей, батьків (усиновлювачів). Представництво батьків виходить за межі реалізації права на захист, воно стосується реалізації всього комплексу прав дитини.

Захист цивільних і сімейних прав та інтересів дитини здійснюється відповідно до встановленого в законі порядку. Як зазначає Ю.Ф. Беспалов, важливим є визначення меж участі законних представників у реалізації прав дитини, у тому числі в їх захисті. Про межі допустимої поведінки можуть свідчити такі обставини: правомочна особа реалізує одне або кілька прав, які становлять зміст сімейної правоздатності; вона діє як у межах вимог закону, який стосується

конкретного права, що реалізується нею, так і загальних положень законності; розпорядження правами основане на розгляді правомочної особи (дитини і (або) її представників за окремими винятками); поведінка (дія, бездіяльність), яка полягає в розпорядженні правами, не порушує права та законні інтереси інших осіб; розпорядження правами відповідає їх призначенню; реалізація сімейних прав дитини спрямована на задоволення її потреб і здійснюється лише в її інтересах; участь законних представників у реалізації прав дитини викликана незрілістю, основана на вимогах закону й допускається виключно в її інтересах; поведінка батьків і (або) дії органів та установ, на яких законом покладений обов'язок щодо захисту прав дітей, має виключати зловживання інтересами дітей; думка дитини як самостійного учасника сімейних відносин підлягає з'ясуванню з того часу, як це можливо, виходячи з рівня її розвитку; розпорядження правами має забезпечити надійний фізичний, духовний і психічний розвиток дитини [5, с. 27–8].

Складність захисту прав дитини полягає насамперед у застосуванні правових норм, які належать до різних галузей права, а також у комплексному характері самого сімейного права. Основу сімейного права становлять норми матеріального права, адміністративно-правові норми, а також приписи цивільно-процесуального змісту. З іншого боку, якщо правові норми ділити за іншим критерієм, то права дитини захищають норми, які зараховують до приватноправових. Як правило, вони взаємодіють і доповнюють один одного.

Сімейне законодавство не в повному обсязі регулює питання стосовно майнових право-відносин батьків і дітей. Відповідно, якщо майнові відносини між батьками та дітьми, іншими членами сім'ї не врегульовані СК України, вони регулюються нормами ЦК України, якщо це не суперечить сутності сімейних відносин. Ця презумпція лежить в основі СК України, і ми про це не раз зазначали.

СК України регулює деякі питання загального змісту. Так, відповідно до ст. 173 СК України, батьки і діти, зокрема ті, які проживають спільно, можуть бути самостійними власниками конкретного майна, у тому числі бути співвласниками спільного майна.

Дитина має право власності на доходи, одержані від використання її майна, на майно, яке отримала як дарунок або спадщину, а також на будь-яке інше майно, придбане на її кошти. Професор Д.І. Мейер відзначав, що законодавство послідовно проводить початок роздільності майнових прав батьків і дітей [6, с. 383].

Отже, способи набуття права власності різні: доходи, отримані від трудової діяльності, стипендія, авторська винагорода, зарплата, дохід від підприємницької діяльності, державна допомога, пенсія по втраті годувальника (Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23.09.1999 р. за № 1105-XIV (ст. ст. 33, 34) [7]; Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16.11.2000 р. за № 2109-III [8]; Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 р. за № 796-XII (ст. ст. 27, 30) [9]) та інші одноразові виплати.

Дитина може мати у власності будь-яке майно, як рухоме, так і нерухоме, за винятком того, що виключено з цивільного обігу. Власністю дитини є будь-яке майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання (одяг, інші речі особистогожитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо).

Дитина має право володіти, користуватися й розпоряджатися майном, а також вчиняти інші дії, які не заборонені законом і не порушують права інших осіб. Особливості правового регулювання відносин права власності дітей визначені нормами сімейного та цивільного законодавства.

У зв'язку з неповною дієздатністю дитини, правомочності щодо її майна, відповідно до ст. 242 ЦК України, здійснюють батьки (усиновлювачі), які є законними представниками своїх малолітніх і неповнолітніх дітей. Право дитини на розпорядження майном закріплене у ст. ст. 31, 32 ЦК України.

Відповідно до ст. 177 СК України, батьки управляють майном дитини, яке належить їй, без спеціального на те повноваження. Термін «управління майном дитини» й раніше вживався в законодавстві, що регулювало майнові правовідносини між батьками та дітьми, і батьки, відповідно, укладали правочини, дозволені законом, щодо майна своїх дітей і від їхнього імені.

Термін «управління майном дитини», який був законодавчо закріплений відповідно до старої редакції ч. 4 ст. 177 СК України, викликав багато спорів, оскільки не був наповнений конкретним змістом, зокрема не регулював правовідносин щодо розпорядження майном малолітньої дитини.

З унесенням змін до ст. 177 СК України від 22.12.2006 р. [10] були законодавчо закріплені повноваження батьків щодо управління майном дитини та можливість укладення ними від імені малолітньої дитини правочинів, а також надання згоди неповнолітній дитині на укладення правочинів щодо розпорядження нею своїм майном.

Отже, можна відзначити, що термін «управління майном дитини» набув у сімейному законодавстві об'ємніше значення, ніж термін «розпорядження майном дитини». Термін «розпорядження», відповідно до зазначених змін, варто розуміти як елемент терміна «управління».

Як зазначала І.В. Жилінкова, термін «управління майном дитини» не є тотожним терміну «розпорядження», оскільки є ширшим за змістом.

Управління включає два основних види дій батьків:

а) учинення правочинів щодо майна дитини, у тому числі правочинів щодо розпорядження майном;

б) учинення дій щодо догляду за майном дитини (ремонт, зберігання, чищення тощо) [11].

Право батьків з управління майном дітей полягає в учиненні комплексу юридичних і фактичних дій, спрямованих на реалізацію майнових прав дитини щодо володіння, користування, розпорядження належним їй майном, що здійснюється виключно в інтересах дитини [12, с. 273].

Батьки малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки й піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав: укласти договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, у тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; видавати письмові зобов'язання від імені дитини; відмовлятися від майнових прав дитини.

Стосовно майнових прав неповнолітньої дитини батьки мають право дати згоду на вчинення неповнолітньою дитиною зазначених вище правочинів, лише з дозволу органів опіки й піклування. Принцип захисту інтересів дитини державою закріплений законодавчо: дозвіл органу опіки й піклування надається тільки після перевірки, що проводиться протягом одного місяця та за умови гарантування батьками збереження права дитини на житло.

Законодавчими змінами до ст. 177 СК України від 19.04.2011 р. [13] щодо встановлення місячного терміну для перевірки й видачі дозволу органами опіки й піклування батькам на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дітей посилено контроль з боку держави за захистом майнових прав та інтересів дитини.

Статтю також доповнено переліком випадків, коли органи опіки й піклування можуть відмовити в наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса щодо накладення заборони відчуження такого майна [14].

Правочини щодо майна малолітньої дитини вчиняються її батьками спільно. Вважається, що при вчиненні одним з батьків правочинів щодо майна малолітньої дитини він діє за згодою другого. Якщо другий із батьків вважає, що правочин порушує інтереси дитини й учинений без його згоди, він має право звернутись до суду з вимогою про визнання правочину недійсним як укладеного без його згоди за умови, що правочин виходить за межі дрібного побутового правочину. Однак при вчиненні правочинів щодо транспортних засобів і нерухомого майна малолітньої дитини обов'язково повинна бути письмова нотаріально засвідчена згода другого з батьків. Відповідно, така згода потрібна на вчинення неповнолітньою дитиною згаданих правочинів.

Якщо той із батьків, хто проживає окремо від дитини, протягом не менш як шість місяців не бере участі в її вихованні та утриманні або якщо невідоме його місце проживання, то ці правочини можуть бути вчинені без його згоди (ч. 6 ст. 177 СК України). Однак ці обставини для нотаріуса обов'язково мають бути підтверджені не тільки словами або різного роду довідками. Вважаємо, що в цій ситуації одним із аргументів при посвідченні договору купівлі-продажу майна, яке належить малолітній чи неповнолітній дитині, за відсутності одного з батьків з цих обставин буде рішення суду про визнання його безвісно відсутнім.

Батьки спільно вирішують питання щодо управління майном дитини, якщо інше не передбачається договором між ними. Відповідно, спори, які виникають щодо управління майном дитини, можуть вирішуватись органом опіки й піклування або судом. Після припинення управління майном дитини батьки зобов'язані повернути їй майно, яким вони управляли, а також доходи від нього.

Стосовно майна дитини, яким управляють її батьки, у літературі висловлюються певні думки, зокрема щодо необхідності укладення з батьками договору управління майном дитини. Суб'єктом договору, з одного боку, пропонуються органи опіки й піклування, з другого – батьки (один із батьків, інший законний представник). Якщо дитина є неповнолітньою, то вона сама

вправі укласти такий договір з батьками зі згоди органу опіки й піклування [15, с. 129]. Цей договір мав би укладатися в інтересах дитини за згоди від органу опіки й піклування на набуття нерухомого майна та оформлення права власності на дитину. На нашу думку, такий порядок допоміг би захистити право власності дитини і здійснювати реальний контроль з боку органів опіки й піклування за управлінням майном дитини батьками.

Майнові інтереси дитини й батьків перетинаються також під час одержання аліментів та укладення ними аліментного договору. Відповідно до ст. 179 СК України, аліменти, отримані на дитину, є власністю того з батьків, на ім'я якого вони виплачуються, і мають використовуватись за цільовим призначенням. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні цими коштами. За загальною концепцією цивільного права, сторонами такого до договору є платник і одержувач аліментів. Законодавство ж України визначає сторонами аліментного договору подружжя, тобто батьків малолітньої чи неповнолітньої дитини, поширюючи на цей договір умови, визначені ст. 636 ЦК України для договору на користь третьої особи.

Законодавство Російської Федерації сторонами такого договору визначає одного з батьків, який бере на себе обов'язок виплачувати аліменти, та дитину, яка отримує аліменти, у тому числі за малолітню дитину договір підписує той із батьків, із ким дитина проживає, а неповнолітня дитина самостійно підписує такий договір зі згоди батьків. Аліменти одразу стають власністю дитини (ст. 99 СК Російської Федерації). Така процедура, на нашу думку, надає більшу можливість органам опіки й піклування здійснювати контроль за законністю укладення та виконання аліментного договору.

Законодавство ж України визначило, що лише в разі смерті того з батьків, з ким проживала малолітня дитина, аліменти стають її власністю й лише опікун розпоряджається аліментами малолітньої дитини, а неповнолітня дитина має право на самостійне їх отримання та розпорядження ними, відповідно до норм СК України (ч. 2 ст. 179 СК України). Такий підхід до визначення питань щодо власності аліментів ускладнює не тільки контроль з боку держави за здійсненням прав дитини, а й унеможливує отримання дитиною аліментів у разі смерті того з батьків, із ким вона проживала, реалізації її права на аліменти. Аліментний договір зі смертю одного з батьків (одержувача аліментів) припиняється (ст. 608 ЦК України). Якщо ж, крім цього, аліментні кошти знаходились на рахунку одержувача, то дитина в загальному порядку стає спадкоємицею цих коштів. Однак ця процедура є тривалою. На нашу думку, сторонами аліментного договору мали б бути все-таки той із батьків, який бере на себе обов'язок виплачувати аліменти, і дитина, яка отримує аліменти.

Нотаріус зобов'язаний роз'яснити батькам усі особливості укладення аліментного договору, а також можливість батьків зі згоди органу опіки й піклування укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо).

Договори, які регулюються цивільним, сімейним, земельним законодавством, Законом України «Про нотаріат», також прямо або частково зачіпають права дитини. Слід відзначити, що найбільше правозахисна функція нотаріату виявляється й вимагає найвищого рівня професійних знань нотаріуса під час посвідчення договорів, що стосуються житлових приміщень. Дитина може бути не тільки учасником договору, а й особою, житлові права якої можуть бути порушені. У зв'язку з цим 02.06.2005 р. був прийнятий Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» [16], відповідно до якого для здійснення будь-яких правочинів стосовно нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, потрібна попередня згода органів опіки й піклування. Відповідно до ч. 2 ст. 59 СК України, під час розпорядження своїм майном дружина, чоловік, зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які, відповідно до Закону, мають право користуватися ним.

Висновки. Поряд із батьками законними представниками малолітньої дитини (особи) та фізичної особи, визнаної недієздатною, є опікуни (ч. 2 ст. 242 ЦК України). Відповідно, ні СК України, ні ЦК України не має прямої норми, яка забороняла б батькам як законним представникам здійснювати правочини з дарування майна, яке належить їхній дитині, або обмежувала б це право. Законодавець зазначає, що батьки вправі від імені малолітньої дитини або надати згоду неповнолітній дитині для укладення договорів, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, у тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири, тільки зі згоди органу опіки й піклування. Отже, навпаки, закон дозволяє будь-які правочини щодо майна малолітньої чи неповнолітньої дитини, установивши певну процедуру під час посвідчення таких договорів нотаріусом.

Список використаних джерел:

1. Носенко Л.И. Некоторые аспекты защиты имущественных прав несовершеннолетних граждан в судебном порядке / Л.И. Носенко // Гражданское право и процесс. – 2004. – № 3.
2. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи / И.В. Жилинкова. – Харьков, 2000.
3. Ершова Н.М. Охрана прав несовершеннолетних по советскому гражданскому и семейному праву / Н.М. Ершова. – М. : Юридическая литература, 1965.
4. Веберс Я.Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве / Я.Р. Веберс. – Рига, 1976.
5. Беспалов Ю.Ф. Защита гражданских и семейных прав ребенка в Российской Федерации : [учебно-практическое пособие] / Ю.Ф. Беспалов. – М. : ОСЬ-89, 2004.
6. Мейер Д.И. Русское гражданское право : в 2 ч. / Д.И. Мейер. – По исправл. и доп. 8-му изд., 1902. – М. : Статут, 1997. – Ч. 2. – 2997.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
8. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.
9. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/796-12>.
10. Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/524-16>.
11. Жилинкова І.В. Практика застосування норм Сімейного та Цивільного кодексів України у запитаннях та відповідях / І.В. Жилинкова // МЕН. – 2005. – № 3 (21).
12. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи / И.В. Жилинкова. – Харьков, 2000.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку надання органами опіки та піклування дозволів на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дітей : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3234-17>.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту майнових прав дітей : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4314-17>.
15. Беспалов Ю.Ф. Защита гражданских и семейных прав ребенка в Российской Федерации : [учебно-практическое пособие] / Ю.Ф. Беспалов – М. : ОСЬ-89, 2004.
16. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>.

ПОНОМАРЬОВА Т. І.,здобувач кафедри кримінального
права та кримінології*(Донецький юридичний інститут МВС України)*

УДК 343.2/7 (477)

**ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА З ПРАВ ДИТИНИ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ –
ОДИН ІЗ КРОКІВ ДО ГУМАНІЗАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПЕНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

У статті автор розглядає права та обов'язки омбудсмена з прав дитини в Республіці Польща та Україні, підкреслює необхідність доопрацювання національного законодавства, яке стосується Уповноваженого з прав дитини та вносить пропозиції щодо вирішення цієї проблеми з метою удосконалення ювенальної пенальної політики.

Ключові слова: омбудсмен з прав дитини, неповнолітні, ювенальна юстиція, Польща, Україна, кримінальне законодавство.

